

ARCHITECT Jan van der Leij: 'Zo'n bruisend atrium, het kloppend hart, brengt het gebouw tot leven'

OMC, een helende schoonheid

Ontwerpen begint bij een droom. In het geval van het geneeshuis van de 21ste eeuw een ontwerp dat sterk moest afwijken van het traditionele gedachtegoed. En ook nog heel lang bestand moest zijn tegen de shredder van tijd.

door **Frans Dreissen**

De keuze voor Jan van der Leij van Bonnema Architecten uit het Friese Hurdegaryp was een welbewuste. Een frisse geest, een onbevangen blik. „Ik had nog nooit een ziekenhuis gebouwd”, zegt hij. „Maar dat was ook haast een voorwaarde om een totaal nieuw concept vorm te kunnen geven.”

Orbis Medisch Centrum wil zich sterk onderscheiden van een traditioneel ziekenhuis. „Alles draait om de patiënt”, zegt Van der Leij. „Hij reserveert als het ware een kamer in het gebouw en krijgt dan de dokter op bezoek.” Die nieuwe patiëntenbejegening maakte Van der Leij's opdracht complex, maar zeker ook net zo uitdagend. Beleving, warmte, comfort en huiselijkheid zijn de toverwoorden. „Hightouch in plaats van hightech.”

Jan van der Leij heeft uiteindelijk het perfecte evenwicht weten te vinden tussen 'mooi' en 'goed', tussen bouwkunst en bouwkunde. Geen confectiewerk, maar een strak maatkostuum. „Functionaliteit, comfort, ict-integratie, bijzondere constructies; het is zaak om alle stukjes van de puzzel zo functioneel en efficiënt mogelijk in elkaar te laten grijpen. Stenen stapelen kunnen we allemaal. Maar je maakt geen kunst als je de kunde niet beheerst.”

De patiënt als klant, als gast. Van der Leij heeft dat nieuwe Orbis-adagium inhoud gegeven door gebruik te maken van warme materialen. „Het zijn de details die een gebouw ontvankelijk en leefbaar maken.” Veel aandacht kreeg het atrium, zijn meest geliefde plek

Architect Jan van der Leij werkte ruim zeven jaar aan het project Orbis Medisch Centrum. foto Annemiek Mommers

in het OMC. „Het kloppend hart. Een overdekte straat, een bruisend marktplein. Een omgeving waar eigenlijk niemand om heeft gevraagd. Het is een extraatje. Zo'n atrium brengt het gebouw tot leven. Omdat het complex nauwelijks gangen heeft, kom je hoe dan ook altijd in die centrale hal uit.”

Omwille van de oriëntatie is er een kunstzinnige scheiding aangebracht tussen de twee gebouwelijke helften. In de ene staat een kunstwerk van aluminium in water. In de andere helft is, bij wijze van scherp contrast, gekozen voor een hangend kunstwerk in licht.

In het hele gebouw komt de wereld samen. „OMC is ingedeeld in vier categorieën, elk gekoppeld aan een bepaald klimaat. De kleuren en sferen geven weer in welk gebied iemand zich bevindt.” Publiek is gekoppeld aan tropisch, herkenbaar

aan de groentinten. Ontmoeten (atrium) is gelinkt aan de subtropen: veel hout, speelse waterelementen. Verblijven is synoniem voor een gematigd klimaat: zachte, verzadigde kleuren. En bij werken hoort het poolklimaat: lichte houtkleuren, frisse sfeer en ijsbloemen.

‘Geen confectiewerk, maar een maatkostuum’

„Het atrium is bij uitstek dé plaats om aangenaam te vertoeven. Je hoeft niet meer, zoals bij andere ziekenhuizen, in een gang van een specifieke afdeling te wachten. Niemand ook hoeft te weten waar je voor komt. De domeingedachte is volledig losgelaten. Daarnaast ge-

ven diverse elementen het atrium een zekere dynamiek. Zo heeft de ‘aangespoelde kist’ een bepaalde functie en voorkomt bijvoorbeeld de ruis van de fontein dat anderen gesprekken kunnen meehoren.”

Hij erkent dat er veel discussie is geweest over de ‘beken’ in het atrium. Een potentiële valkuil. „Er zijn al meer steigers dicht dan voorzien. De resterende open plekken zijn nu tijdelijk gemarkeerd met plantenbakken. Omdat ik de beken toch een wezenlijk element vind, is een creatieve oplossing gezocht en gevonden: aluminium rietstengels. Niet te missen.”

Slapeloze nachten. Van der Leij heeft soms wel wakker gelegen. Nee, niet van die beken. „Maar van de prijsvorming. Je berekent wat de markt gaat doen, wat iets gaat kosten. Heb ik de juiste keuzes gemaakt? Stel dat ik me tien miljoen

heb verrekend? Betekent dat dan opnieuw beginnen, óf de kaas-schaaf hanteren? Architectuur is altijd een compromis tussen bouwkunde en financiën. Neem de natuursteen. Je komt die zelden tegen in ziekenhuizen. Toch niet duur, wel duurzaam. Uit China bovendien, de helft goedkoper dan Italië. Het is de kwaliteit van Orbis, dat die nooit concessies heeft gedaan aan zijn concept, het comfort.”

Zoals de eenpersoonskamers. Van der Leij: „Discussies, jazerker! Wat kost dat wel niet? Orbis is echter consequent gebleven, heeft niet louter naar het investeringsplaatje gekeken. Net als de transportrobots moeten de kamers zich zelf terugverdienen in de exploitatie.”

Natuurlijk, de architect had geen carte-blanche. Regelgeving, normering, prijzen per vierkante meter. Allemaal belemmeringen. „Meestal leidt dat tot uitgekledde gebouwen, tot kortzichtigheid, consumptie-architectuur.” Ook bij Orbis groeien de bomen niet tot aan de hemel. „Er zijn plekken die ik bijzonder mooi vind, andere die iets minder uit de verf zijn gekomen. Het revalidatiecentrum bijvoorbeeld qua afwerking. Dat komt door een andere financieringsmethodiek. Dat laatste tientje per vierkante meter zat er helaas niet meer in. Geen warme houten vloer dus, maar wat killer marmoleum.”

Zeven jaar! „Een fantastisch project. Het geeft én kost veel energie. De afstand tussen Friesland en Limburg gaat op den duur behoorlijk doortikken. Ik ben ongeveer anderhalf keer de wereld rond geweest.”

En dan de kredietcrisis. „Helaas. Hoewel het bouwkundig budget nauwelijks is overschreden - tien procent vind ik zeer verdedigbaar - wordt toch al gauw gerept over een duur gebouw. Dat zingt dan weer snel rond in heel Nederland. Het zou jammer zijn als besturen daarvoor zouden gaan kiezen voor de traditionele weg; de beurs die alles bepaalt.”

De reacties op de nieuwbouw zijn vooralsnog lovend. „Ik ben trots op wat er staat. Een bijzonder concept. Ik hoop dat het ook slaagt in de uitvoering. Hoe sneller een patiënt zich thuisvoelt, hoe sneller hij herstelt.”

„Eigenlijk”, oordeelt hij, „is juist wat je niet bouwt het belangrijkste. Dat bepaalt in hoge mate de sfeer.”